

Nánásy Antalné

Kárpátalja magyar görögkatolikusságának élete napjainkban

A liturgia az Egyház legfőbb tevékenysége és Nánásy Antalné zenetanár (Tiszaújlak). a forrás, melyből fakad minden ereje. A liturgia közös tevékenység. Bizánci liturgiánk minden szertartására jellemző a közönségi jelleg. Szembetűnő sajátága, hogy egy-két kivétellel minden énekelve hangzik el. Az éneklés szerves része liturgiánknak, hiszen mi magát a liturgiát énekeljük. Szertartásaink megélése egyben keresztyén nevelés, a hittitkok átélkedése.

Liturgiánk sokszínű és dallamvilágában rendkívül gazdag. Alapja az a „nyolc-hangú énektár”, amely a vasár- és hétköznapok istentiszteleteinek hetenként változó énekeit tartalmazza. Nyolc „hangra”, vagyis dallamra van felosztva és ehhez társulnak még az ún. mintadallamok. Liturgiánk énekeit nem kíséri hangszer. Szertartásaink ősi hagyományokra épülnek, meglehetősen összetettek és ebből adódóan rendkívül fontos feladata van a kántornak, vagyis annak a személynek, aki az éneklést vezeti. És itt kezdődnek a mi problémáink.

Kárpátalja, vagyis a munkácsi görögkatolikus egyházmegye magyar ajkú híveinek száma becsült adatok szerint kb. 25 ezer főre tehető. Ezek a hívek 25–30, egészében vagy részben magyarul telepelesen élnek. Sajnos, ezekben a magyar ajkú egyházközségekben sehol sincs szakképzett kántor. Van, ahol semmilyen sincs. A kántori feladatokat általában idősebb emberek látják el, akik autodidakta módon lettek azzá. Gyakran a kottát sem ismerik. Az ősi dallamok hagyomány útján kerültek megőrzésre. Ez a tény lehet a magyarázata annak, hogy mára nincs egységes dallam a magyar görögkatolikus egyházközségekben. A törzsdallam ugyan megmaradt, de kisebb-nagyobb változásokkal hangzanak az énekek majdnem minden egyházközségben.

A mai kántorhiány oka az is, hogy egy 1949-ben hozott sztálini rendelet betiltotta a görögkatolikus egyház működését. Csak 1989-ben, négy évtizednyi üldöztetés és kényszerű hallgatás után, az előző rendelet hatályon kívül helyezésével működhethetett újra a görögkatolikus egyház immár törvényes kereteken belül.

Az egyház újjászületése és újraindulása nem volt egyszerű. A templomaink és az egyházi ingatlanok visszaadása lassan ment és még ma sem fejeződött be. A papok idősek voltak és számuk is eléggé megfogyatkozott a hosszú évtizedek alatt.

A hitoktatás újraindulásával a fiatalok is kezdték megismerni a ősi liturgiánkat. De nemcsak a fiatalok, hanem a középkorosztály számára, akiknek az életéből kimaradt a hitoktatás és a templomba járás, az újdonság és a felfedezés erejével hatott liturgiánk és énekeink megismerése. Ebben nagy segítségünkre voltak és vannak azok az ima- és énekeskönyvek, amelyeket a hajdúdorogi püspökségtől kaptunk. A Krajnyák Gábor szerkesztette Gyűjteményes Nagy Énekeskönyvet, valamint az Emeljük fel szívünket imakönyvet használjuk. De ezek is csak az énekek szövegeit tartalmazzák.

Intézményes kántorképzés a negyven év alatt természetesen nem volt, és sajnos, még ma sincs. Ezért, amolyan „segíts magadon, az Isten is megsegít” népi bölcsességgel élve, helyileg s önerőből próbálunk megoldást találni a gondjainkra.

Néhány éve a magyar görögkatolikus egyházközségek papjainak ösztönzésére és az ő segítségükkel, Pál Lajos kollégámmal és feleségével, Katicával, akik kiváló zenetanárok, nyaranta kántorképzőt tartunk. Ide olyan fiatalok jönnek, akik rátermettek és szerintünk rendelkeznek olyan adottságokkal, hogy bizonyos felkészülés után, adott esetben el tudják látni az énekvezetés feladatát. Ezeken a képzéseken éneket, szolfézst és liturgikát tanítunk, pontosabban, segítünk a résztvevőknek elsajátítani. Természetesen behatóan foglalkozunk a szertartások állandó és változó részeivel. A kották, amelyeket használunk, a Hajdúdorogi Egyházmegyében is honos dallamokat tartalmaznak, de figyelembe vesszük a helyi sajátosságokat is, így gyakran egymástól is tanulunk.

Mindenképpen feladatunknak tekintjük a sajátosan kialakult dallamok megőrzését is. Ennek érdekében és a kialakult kántorhiány pótlására több helyen is fáradoznak. Tiszaújlakon, abban az egyházközségben, ahonnan én jövök, például azt csináltuk, hogy még az idős kántor bácsi idejében fölvevük magnóra a Szent Liturgiát. Majd a magnókazettáról visszajátszva lekottáztuk, kihámoztuk belőle a igazi dallamot, rendszereztük, egyszóval összeállítottuk a Tiszaújlakon élő és hangzó dallamot. Azután néhány lelkes, kottát ismerő és éneklésben jártas fiatalból alakítottunk egy kis kórust. Ők lettek azok, akik a kántor lemondása után kialakult helyzetben az éneklés vezetői lettek. Azon egy év alatt, amióta működünk, már több szertartás énekeit is sikerült elsajátítanunk. Más egyházközségekben is vannak kezdeményezések az igényes és szép éneklésre. Több helyen olyan fiatalok vállalják fel időnként az énekvezetést, akik visszaterő résztvevői a nyári kántorképzőknek.

Egyházmegyénkben is működnek kórusok. Ezek közül említeném elsősorban az ungvári székesegyház kórusát, valamint a munkácsi görögkatolikus kórust. Ezek a kórusok azonban többnyire ószlávul énekelnek. A magyar egyházközségekben felnőtt-vegyeskar tudomásom szerint nincs. Ezért terveink között szerepel egy olyan kórus létrehozása, amely nemcsak a liturgiák éneklését végezne, hanem liturgikus témájú, többszólamú kórusműveket is énekelne. Ugyancsak tervünk, bár egyenlőre inkább azt mondanám, hogy álunk, egy görögkatolikus gimnázium elindítása, ahol természetesen a kántorképzést is bevezetnénk.

Alkonyati istentiszteletünknek, a vecsernyének néhány sorával szeretném zárni beszámolómat: „Énekelni fogok az Úrnak életemben, dicséretet mondok az én Istenemnek, valamíg leszek.”

Azt hiszem, ha a zsoltaáros ezen szavait tűzzük zászlónkra, ha élő hittel és sok szeretettel énekeljük liturgikus énekeinket, akkor egyházunk is élő lesz, csodálatosan szép ősi liturgiánk pedig nem feledésbe merül, hanem igazi forrásává válik keresztény életünknek.